

Teemu Tammikko, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

PELKO ESPANJAN HAJOAMISESTA SIIVITTÄÄ VAALEJA

VOITTAJAN ON NEUVOTELTAVA ALUEPUOLUEIDEN KANSSA

28. huhtikuuta käytävien parlamenttivaalien voittajaa odottaa vaikeat hallitusneuvottelut, sillä puoluejärjestelmän hajaantumisen huolimatta jakolinjat oikeiston ja vasemmiston välillä on edelleen syvä. Pienet aluepuolueet saanevat kokoaan suuremman roolin.

Espanjan puoluekenttä on hajaantuneempi kuin pitkään aikaan. Peräti viisi puoluetta yltää mielipidemittauksen mukaan yli kymmenen prosentin kannatukseen. Monipuolisuus on kuitenkin näennäistä, sillä puoluekenttä on vahvasti jakautunut oikeisto- ja vasemmistoblokeihin. Niistä kumpikaan ei näytä saavan ehdotonta enemmistöä, joten hallitustunnusteluista tulee vaikeat ja uudesta hallituksesta heikko. Koalitionhallitus helpottaisi tilannetta, mutta perinnettä siihen ei ole.

Espanjan puoluejärjestelmä oli pitkään konservatiivisen kansanpuolueen (*Partido Popular*, PP) ja keskustavasemmistolaisen sosialistipuolueen (*Partido Socialista Obrero Español*, PSOE) dominoima. Ensin hajosi vasemmisto. Kataloniassa sosiaalidemokraattisena puolueena vuonna 2006 aloittanut kansalaiset (*Ciutadans*, C's) löi kiilan kahden suurpuolueen

väliin ja PSOE:n vasemmalla laidalle syntyi talouskriisin jälkimainingeissa populistinen Podemos (nykyisin *Unidos Podemos*, UP), joka syrjäytti vanhan vasemmistoliiton ja haastoi vakavasti sosialistit.

Vasemmiston hajaannuttua PP:n oli helppo hallita maata. Epäsuosittu talouskuripolitiikka ja korruptiosyytteet eivät juurikaan vaikuttaneet konservatiivien puolueuskollisiin äänestäjiin. Katalonian tilanteen eskaloituminen vuonna 2017 kuitenkin muutti kaiken. Pääministeri Mariano Rajoy yritti tuolloin estää laittoman kansanäänestyksen toteutuksen, mikä johti väkivaltaisiin yhteenottoihin poliisien ja katalaanien välillä. Tämän jälkeen Rajoy jätti ongelman lähinnä tuomioistuimen ratkaistavaksi ja syrjäytti lopulta itsehallinnon määräaikaaisesti järjestäytyneen Kataloniassa uudet vaalit. Moni konservatiivi olisi kuitenkin

halunnut tätäkin kovempaa linjaa, sillä kapinoivien katalaanien pelättiin hajottavan koko Espanjan.

Rajoy'n hallitus kaatui syksyllä 2018 välikysymykseen, kun oppositio onnistui hetkellisesti saamaan rivinsä yhtenäiseksi konservatiivipuoluetta koskevien korruptiotuomioiden vuoksi. Rajoy astui syrjään ja uusi puolueen johtaja Pablo Casado siivosi tuleviin parlamenttivaaleihin listoiltaan koko Rajoy'n tukijoukot. Casado on profiloitunut konservatiiveja Rajoy'n edeltäjän José María Aznarin tavoin – eli selvänä oikeistolaispuolueena.

Katalonian tilanne ja PP:n sisäinen hajaannus on tarjonnut vuonna 2014 perustetulle äärioikeistolaiselle populistipuolue Vox:ille otollisen tilaisuuden. Se on avoimen espanjalaismielinen ja vaatii valan keskittämistä Madridiin. Vox onkin lyhyessä ajassa lohkaissut PP:n oikeasta laidasta merkittävän

palan. Espanjan hajoamisen pelon lisäksi puolue on hyökännyt erityisesti feminismiä, ympäristöä, tetta ja Euroopan yhdentymistä vastaan ja esittää muun muassa aborttioikeuden ja tasa-arvoisen avioliittolain purkamista. Muiden eurooppalaisten oikeistopopulistien puolueiden tavoin myös Vox on maahanmuuttovastainen, mutta teema ei nosta Espanjassa yhtä suuria tunteita kuin alueelliset itsehallinto- ja itsenäistymispyrkimykset.

Puoluekenttään PP:n vallanvaihdos ja Voxin mukaantulo on vaikuttanut siten, että kaikki puolueet ovat siirtyneet oikealle. Keskustaan sijoittuva C's hylkäsi jo aikaisemmin sosiaalidemokratian ja kutsuu itseään ”progressiiviseksi liberaalipuolueeksi”. Äänestäjille puolue näyttäytyy jo oikeistoblokkiin kuuluvana. Samalla PSOE:lle on jäänyt tilaa kentän keskustassa. Varsin maltillisessa kampanjassaan sosialistit haluavat muun muassa suojella eläkkeitä leikkauksilta, sekä siivota monimutkaista ja päällekkäisyyksiä sisältävää hallintohimmeliä aluehallintojen ja keskushallinnon välillä. Käytännössä se tarkoittaisi siirtymistä kohti liittovaltiomallia, jossa aluehallintojen rooli olisi nykyistä selvempi ja kiistattomampi.

Perinteisesti poliittisen keskustan hallitseminen ratkaisee vaalit

kahtiajakautuneessa puoluejärjestelmässä. Näin on nytkin, sillä mielipidemittaukset ennakoivat sosiaalisteille vaalivoittoa. Puolueiden fragmentoituminen vaikeuttaa kuitenkin hallituksen muodostamista. Koska kahtiajakautunut järjestelmä takasi aikaisemmin ehdottoman enemmistön hallituksen tueksi – tai tarvetta oli korkeintaan muutamalle pienelle tukipuolueelle – Espanjassa hallitus on perinteisesti koostunut yksin voittajapuolueesta. Puoluejärjestelmän fragmentoitumisen myötä jokainen suurempi poliittinen päätös on kuitenkin vaatinut erillisiä neuvotteluja apupuolueiden kanssa. Se on tehnyt päätöksenteosta raskasta ja tehotonta. Vaa’ankieliasetelma myös antaa pienille puolueille paljon vipuvartta lehmänkauppoihin. Tämän koki PSOE:n hallitus keväällä, kun se ei saanut budjettiesitystään läpi. Tappion myötä PSOE oli pakotettu aikaistamaan vaaleja.

Koska kumpikaan blokki ei saane ehdotonta enemmistöä vaaleissa, on aluepuolueiden rooli suhteessa niiden paikkamäärään erittäin merkittävä. PSOE kosikeleekin kampanjassaan aluepuolueita lupaamalla uudistaa poliittista järjestelmää alueiden eduksi. Asetelman vuoksi oikeistopuolueet ovat kampanjoissaan lietsoneet pelkoa Espanjan hajoamisesta,

mutta vaikka C's, PP ja Vox olisivatkin yhteisrintamassa, myös ne tarvitsevat aluepuolueita vahvan hallituksen muodostamiseksi. Kampanjoiminen aluehallintoja ja Espanjan monimuotoista kansallista ja kulttuurista taustaa vastaan voivat kuitenkin nostaa tukipuolueiden hinnan todella korkealle.

Mikään ei estäisi voittanutta puoluetta ottamasta hallitukseen myös muiden puolueiden edustajia ministereiksi sitouttaen näin heidän puolueitaan hallituksen ohjelmaan. Siihen tarvitaan kuitenkin aimo annos strategista visiota muuttaa syvään juurtuneita poliittisia perinteitä, sekä karismaa saada liittolaisia puolelleen. Puoluejohtajista PSOE:n Pedro Sanchez lienee ainoa, joka ei ole maalannut itseään täysin oman blokkinsa vangiksi, mutta sovittelevaa asennetta tarvittaisiin myös muilta. On esimerkiksi vaikea nähdä C's:in ja UP:n mahtuvan samaan rintamaan. Siksi on todennäköisintä, että Sanchez lähtee voitettuaan muodostamaan laajaa vasemmistolaista yhteisrintamaa, jossa olisivat mukana PSOE, UP, muut vasemmistolaiset pikkupuolueet, sekä aluepuolueita Baskimaasta, Kataloniasta, Galiciasta ja Kanariansaarilta. Tällä kokoonpanolla juuri aluehallintojärjestelmän uudistamisesta tullee keskeinen teema seuraavalle hallitukselle.